

5. *Ultimus effectus.* — Ultimo pertinet ad hos effectus, ut hujusmodi reus, quandiu in ecclesia perseverat, non possit ad mortem vel corporalem pœnam damnari. Ita notat Abbas supra, n. 3, 8, et seqq., et colligitur ex d. c. *Inter alia*, nam prius dicit: *Non est violenter ab ecclesia extrahendus*, et statim addit: *Neque inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam.* Est ergo hic effectus distinctus a primo, et sensus apertus est, quod licet intra ecclesiam existens judicari possit, non tamen ad illas pœnas damnari. Unde Panormitanus per pœnam ibi intelligit *pœnam corporis afflictivam*, quam dicit esse strictam pœnæ appellationem. At vero Glossa ibi de omni genere pœnarum vocem intelligit, allegans cap. *Id constituimus*, 17, quæst. 4, ubi dicitur: *De morte et debilitate, et omni pœnarum genere sint securi.* Vera tamen videtur sententia Panormitani, nam in eodem cap. *Inter alia*, statim subjungitur: *Super hoc tamen quod inique fecit, est alias legitime puniendus*; non potest tamen puniri nisi aliqua pœna; non ergo omnis pœna prohibetur; ergo tantum stricta pœna corporis afflictiva. Tamen quia pœnæ, etiam corporis, multiplices esse possunt, ideo de illis etiam possunt intelligi verba illa alterius textus, et omni pœnarum genere, scilicet, *corporalium*. Dixi autem, *quandiu in ecclesia perseverat*, quia si inde exeat, et capiatur, corporaliter damnari poterit, quamvis Sylvester, q. 4, in fine, contrarium sentiat, dicens, quod, licet exeat de ecclesia, ex quo semel confugit ad eam, jam non potest de illo maleficio corporaliter damnari, juxta Glossam et Archid., in cap. *Reum*, 17, quæst. 4; sed Glossa loquitur, quando exit fide data et jurata a iudice de impunitate ejus; tunc enim jam ecclesia illi obtinuit remissionem pœnæ corporalis; nos autem loquimur, quando ille exit nulla compositione facta, et sic res est clara, quia cessavit immunitas, et res manet integra sicut antea, et ita colligitur ex d. cap. *Id constituimus*.

6. *Qua pœna possit imponi confugienti ad ecclesiam.* — Hinc vero nascitur quæstio, quænam sit hæc pœna quæ imponi potest, et quo modo. Ad priorem partem, respondet Panormitanus esse pœnam pecuniariam; sequitur Sylvester, dicta quæst. 4, et sumitur ex Glossa, dicto cap. *Reum*, et videtur necessarium, maxime loquendo de pœna criminaliter imponenda, quia seclusa pœna corporali, hæc videtur fere necessaria, vel saltem faciliior et frequentior. Addit præterea Glossa, in dicto cap. *Reum*, quod si reus non habeat pe-

cuniam, potest damnari ut serviat perpetuo ei, cui injuriam intulit, sicut de raptore dicitur, 36, quæst. 1, cap. *De raptoribus*. Ego vero hoc non admitterem, etiamsi Archid. et Panormitanus consentiant, quia illa pœna est gravissima, et major quam multæ corporales; sicut non posset condemnari ad triremes, etiamsi ibi verberandus non esset, solum propter duram et laboriosam servitutem. Neque etiam existimo posse condemnari ad exilium, quia hæc etiam esset gravis pœna, et inter corporales computatur; ergo neque ad servitutem cogi potest. Unde dispositionem illam in raptu virginum specialem esse existimo, propter illius delicti atrocitatem, et in illo etiam crimine non definite ponitur illa pœna, sed sub disjunctione: *Aut serviendi conditioni subjectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem.* Unde si pecunia possit satisfacere pro delicto, clarum est teneri et posse etiam ad hoc condemnari; si tamen esset impotens ad solvendum, in illo casu, et ex vi illius decreti, ubi esset receptum, posset obligari ad serviendum; existimo tamen non esse in usu, etiam in illo casu, neque Canon ille, ut supra notavi, per se posset universam Ecclesiam obligare. Cætera autem de ordine servando in hujusmodi pœna imponenda legi possunt in Panormitano et aliis, in dicto cap. *Inter alia*; qui etiam advertunt posse hujusmodi peccatorem, etiamsi ad ecclesiam confugerit, cogi a pastoribus ecclesiæ ad agendam aliquam pœnitentiam pro salute animæ, quia hoc non est contra immunitatem, cum possit pœnitentiam illam intra ecclesiam agere, et immunitas non sit concessa contra salutem animæ. Unde hoc præcipue intelligitur de pœnitentia medicinali, vel quando peccatum est publicum, et ad tollendum scandalum necessaria judicatur.

CAPUT XIII.

QUALE CRIMEN COMMITTANT ET QUAM PœNAM INCURRANT JUDICES, REOS AB ECCLESIIIS EXTRAHENTES.

1. *Quomodo iudex contra hanc immunitatem delinquit.* — Circa hoc imprimis statuendum est, in casibus a jure exceptis, nullum esse peccatum extrahere per vim confugientem ad ecclesiam, absque ulla facultate pastorum ecclesiæ. Patet, quia tunc non agitur contra immunitatem: item jus ipsum dat talem facultatem; ergo ad evitandam culpam

non est necessarium illam ab homine obtinere; ergo neque etiam petere, per se loquendo, quia hoc nullo jure cavetur. Atque ita docet Covarruvias supra, numer. 18, § *Trigesimo quarto*, cum Guidone Papa, et Gulielmo Benedicto, quamvis referat alias tenuisse contrarium, ex Authent. *Si quis ei*, Cod. Ad legem Juliam, de Adulteriis. Sed inde nihil probatur, ut bene Covarruvias advertit.

2. Secundo, certum est, si iudex vim non inferat, sed blanditiis et promissionibus roget reum ut secum exeat, et ipse voluntarie et sine ulla coactione consentiat, et egrediatur, nullum esse peccatum, etiamsi fortasse clerici non consentiant. Quia tunc non fit contra immunitatem, quia non fit violentia, et hæc sola est quæ ex vi immunitatis prohibetur: nam expresse dicitur in dicto cap. *Inter alia*: *Non est violenter extrahendus*; et eodem modo loquuntur alia jura. Et ratio est, quia beneficium non conceditur invito; unde neque ipso reo fit injuria, cum non sit involuntarius; neque ecclesiæ, quia revera non extrahitur, sed ipse egreditur; potest autem egredi sine culpa, etiam clericis invitis, quod notavit Navar., in Manuali, cap. 15, num. 24, citans Hostiens., et communem, in cap. ult. de Immunit. eccles.

3. *Objectio.* — *Satisfit.* — Tertio, si ex justa licentia pastorum ecclesiæ, reum etiam invitum iudex extrahat, non peccat contra immunitatem. Probatur, quia licet tunc faciat vim personæ, non facit vim ecclesiæ; hoc autem privilegium ecclesiæ directe concessum est, non delinquentibus. Dices: quomodo possunt rectores ecclesiæ hanc licentiam dare in casibus ab ipso jure non exceptis? Respondeo posse illam dare, habita prius securitate delinquentis impunitate, quoad vitam et membra, et omnem corporalem indemnitate. Ita docet Sylvester, verb. *Immunitas*, 3, quæst. 4, et colligitur ex cap. *Id constituimus*, 17, quæstione quarta, ibi: *Reos abstrahere non licet, sed neque alteri consignare, nisi ad Evangelia datis sacramentis, de morte, debilitate, et omni pœnarum genere sint securi.* Ergo, si hæc securitas habeatur, potest dari hæc facultas a rectoribus ecclesiæ; ergo illa habita, non peccat iudex extrahendo reum, neque ecclesia tenetur rei consensum expectare ad hanc facultatem dandam, quando judicaverit expedire, et prudenter censuit inde nullam injuriam parari aut timeri posse reo. Tunc autem tenetur iudex stare promissis, alioquin gravissime peccat, et tenebitur ad

restituendum reum, et cogi poterit per ecclesiam, ut a fortiori patebit ex dicendis.

4. *Judex ab ecclesia reum extrahens sacrilegium committit.* — Quarto igitur dicendum est, iudicem, qui reum extrahit ab ecclesia per vim, et contra ecclesiæ immunitatem, grave sacrilegium committere. Hoc certissimum est, quia violatio immunitatis ecclesiasticæ sacrilegium est, ut constat ex cap. *Sacrilegium*, cum multis aliis, 17, quæst. 4, et specialiter de hac violatione id tradit D. Thomas 2. 2, quæst. 92, art. 2, ad 3. Idem constat ex verbis canonum, et ex pœnis quas imponunt, ut statim videbimus. Unde fit primo, posse ecclesiam per vim resistere iudici volenti reum ab ecclesia extrahere in casu non concesso, quia licitum est vim vi expellere, et ecclesiasticam immunitatem tueri. Hæc autem vis ex parte ecclesiæ præcipue debet esse spiritualis, censuris cogendo iudicem, ut a tali violentia desistat, ut late scribit Remigius, de Immunitat. eccles., quæst. 12, et consentit Covarruvias supra, versiculo ultimo, et ita habet Ecclesiæ usus. Potest etiam ecclesia resistere, fores claudendo, et omnibus aliis mediis externis uti ad impediendam vim, seu effectum ejus, absque aggressionem, seu bello activo (ut sic dicam), quod etiam constat ex usu, et quia in hoc nulla est indecentia nec prohibitio.

5. *An liceat clericis arma capere contra iudicem, reum extrahentem.* — An vero liceat clericis vel ecclesiasticis personis sumere arma, et uti (ut sic dicam) bello activo ad defendendum confugientem ad ecclesiam, dubitari potest, quia interdum ita fit, et videtur ecclesia uti jure suo, ex illo principio, quod vim vi repellere licet. Verumtamen Covarruvias supra, cum aliis, negat id fieri debere, non vero declarat an possit. Dicendum tamen videtur, ipsis personis ecclesiasticis per se hoc non licere, quia clericis prohibitum est sumere arma sine speciali dispensatione, quæ in hoc casu non conceditur, nec regulariter necessaria est. Posset tamen interdum pastores ecclesiæ uti auxilio laicorum ad ecclesiam defendendam; sed hoc rarissime expediet, quia sequi possunt magna scandala, quæ majoris momenti sunt, et magis vitanda quam unius ecclesiæ violatio. Quando autem magna esset necessitas, et grave vel commune damnum Ecclesiæ timeretur, tunc id fieri posset, interveniente præcipue summi Pontificis auctoritate.

6. *Tenetur iudex restituere ecclesiæ reum.* — Secundo, sequitur ex dictis, teneri sæcula-

rem judicem ad restituendum ecclesiæ eum, quem vi et contra immunitatem extraxit. Ita docent Sylvester supra, quæst. 7, et Angel., num. 20, cum Panormitano, d. cap. *Inter alia*, num. 26, et Bartol., in leg. *Præsenti*, Cod. de His qui ad ecclesiam confugiunt; et Oldrado, cons. 53, et colligitur aperte ex cap. *Mirror*, 17, quæst. 4, quod est Augustin. epistol. 187 ad Bonifacium, quem reprehendit, quod hominem de ecclesia rapuerat, et subdit: *Ecclesiæ igitur illæsum revoca, quem ut irreligiosissimus rapuisti*; et infra illum communionem privat, donec respiscat. Et ratio clara est, tum quia ecclesia passa est injuriam, et ideo debet resarciri; tum etiam quia alias judex iniquus quodammodo ex sua iniquitate commodum reportaret, si personam retinere posset, quam sacrilege extraxit, et parvi esset fructus beneficium hujus immunitatis, si semel violatum reparari non posset. Unde addunt prædicti Doctores, quod licet judex, postquam extraxit reum, velit cautionem de impunitate dare, et ea conditione reum retinere, non satisfacit ecclesiæ, nec conscientiæ suæ, sed debet prius restituere quod abstulit, et postea de alia compositione cum ecclesia tractare. Unde si judex nolit hoc modo satisfacere ecclesiæ, potest per censuras ecclesiasticas ad id compelli, quia est pertinax contra ecclesiam in re valde gravi; quod etiam docent auctores omnes, et usus comprobatur.

7. *An judex propter hoc sacrilegium incurrat pœnam.* — Sed quæret aliquis an judex propter hoc sacrilegium incurrat aliquam pœnam. In quo est advertendum, cum ille violet jus civile et ecclesiasticum, de utriusque pœna posse dubitari. Nam leges etiam civiles gravissimam pœnam imponunt, ut patet ex leg. 2, et leg. *Præsenti*, C. de His qui ad ecclesiam, etc., ubi dicitur, majestatis crimine teneri, qui in hoc delinquit, et capitali et ultimi supplicii animadversione esse plectendum; sed hæc pœna non videtur esse in usu, neque ad nos pertinet. De jure autem canonico, imponitur pœna excommunicationis propter hoc crimen, ut significatur in cap. *Quisquis*, 17, q. 4, ibi: *Donec in conventu admonitus legitime satisficiat, sciens se communionem privatum*; quæ verba videntur continere censuram ipso facto incurram. Verumtamen, si quis attente legat textum illum, illa verba non cadunt super hoc delictum, sed super aliud rapiendi ex ecclesia bona illius, et fortasse etiam respectu illius delicti non continent propriam censuram ipso jure latam, ut latius tractavi in 5 tom., dis-

put. 22, sect. 2, num. 9. Nulla ergo censura invenitur in jure lata ipso facto propter hoc crimen. Ait autem Sylvester supra, quæst. 8, judicem sic delinquentem debere excommunicari. Sed intelligendum est non absolute, sed sub conditione, nisi ecclesiæ satisficiat, et reum restituat, ut ipse etiam declarare videtur. Et idem sentit Turrecr. in cap. *Mirror*, 17, q. 4. Et ratio est, quia pro delicto commisso non fertur excommunicatio, nisi quatenus pendet in futurum, seu habet tractum successivum quoad emendationem. Præter hoc vero imponitur jure canonico pœna pecuniaria propter hoc delictum, ut patet ex capit. *Si quis contumax*, et cap. *Quisquis*; de qua legi potest D. Thom. 2. 2, quæst. 99, art. 4.

8. *An judex peccet non solum contra ecclesiam, sed etiam contra reum, quem extrahit.* — Ultimo superest hoc loco grave dubium, an judex extrahens violenter aliquem ab ecclesia, non solum contra ecclesiam, sed etiam contra ipsum hominem, cui vim infert, delinquat; et consequenter an inferat illi injuriam contra justitiam commutativam, ac subinde teneatur ad restituendum illi omnia damna inde subsecuta. Et ratio dubitandi esse potest, primo, quia jus canonicum tantum dicit, committere peccatum sacrilegii, qui hoc facit, ut patet ex dicto c. *Quisquis*, et cap. *Si quis contumax*. Unde in dicto cap. *Mirror*, ait Augustinus: *Ecclesiæ illæsum revoca, quem ut irreligiosissimus rapuisti*, ubi non dicitur injustus, sed irreligiosus. Et anget difficultatem D. Thomas; nam in 2. 2, quæst. 99, art. 2, ad 3, ait, quando judex capit aliquem de loco sacro, quem in aliis locis licite capere posset, actum illum non habere aliam malitiam, nisi sacrilegii, *quia non habet*, inquit, *aliam deformitatem, nisi quia res sacra violatur*. Ergo non habet deformitatem injustitiæ, respectu personæ ab ecclesia extractæ. Ratione item hoc confirmatur, quia immunitas hæc non est privilegium personæ delinquentis, sed solius ecclesiæ; ergo illa persona semper est sub jurisdictione judicis; ergo judex extrahendo illam, et vim ei inferendo, non facit ei injuriam, etiamsi contra ecclesiam peccet, quia respectu personæ exercet verum actum jurisdictionis. Atque hinc sequitur, judicem non teneri ad restituendum aliquid illi personæ, etiamsi magna detrimenta ob eam causam passa fuerit, quia ubi non est injuria contra justitiam commutativam, non nascitur obligatio ad restituendum. Sequitur etiam, quod si talis judex contra hominem sic captum ju-

ridice in reliquis procedat usque ad condemnationem et mortem, non tenetur reus homicidii, et consequenter nihil ob eam causam debere satisfacere aut restituere. Probatur, quia licet male egerit, actum suæ jurisdictionis exercuit; ergo factum tenuit; ergo quicquid postea consequenter ad factum illud ex eadem jurisdictione facit et exequitur, valide fit, et sine injustitia respectu talis personæ, licet respectu ecclesiæ semper addat offensionem; ergo.

9. *Pars affirmativa præfertur.* — Nihilominus contrariam sententiam existimo probabiliorem, pro qua referunt aliqui Turrecr. in cap. *Sacrilegium*, 17, quæst. 4; ille vero novem ibi habet quæstiones, et in octo primis nihil de hoc puncto disputat, sed solum malitiam sacrilegii in hoc crimine declarat; tamen in quæst. 9, in genere loquens de pœna pecuniaria sacrilegii, dicit solvendam esse ei, cui facta est injuria; et infra ait: *Pœna, quæ pro rei damno debetur, persolvenda est ei, cujus res est, vel fuit, qui damnum passus est*; nunquam vero declarat in hoc peculiari crimine aliquid esse restituendum ei, qui ab ecclesia extrahitur; hic autem de restitutione agimus, non de pœna. Restitutio enim non est proprie pœna, sed potius est quædam vitatio culpæ, seu continuationis ejus, et ideo est per se necessaria, etiamsi lex nullam pœnam imponat, nec judex; pœna autem solum imponitur ratione legis, et ordinarie requirit actionem judicis. Addo etiam in præsentibus non constare, pecuniariam pœnam, quæ solet imponi judici sæculari committenti hoc delictum, applicandam esse ei qui ab ecclesia adductus est; nullo enim jure hoc habetur, nec Turrecr. id affirmat, sed potius ait pœnam, quæ pro immunitate ecclesiæ violata imponitur, ecclesiæ, cui illata est vis, præstandam esse, juxta cap. *Si quis in atrio*, et c. *Si quis deinceps*, 17, quæst. 4, quæ licet in diversis casibus loquantur, tamen a fortiori hoc probare videntur. Præterea referuntur pro hac sententia Hostiens. et Victor., quos invenire non potui. Alii vero auctores, qui de hac immunitate tractarunt, hujus quæstionis non meminerunt, ut patet in Covarruv., Remigio, Sylvest., Angel., et aliis Summistis; Panormitano, et aliis expositoribus in prædicto cap. *Inter alia*. Moderni vero Theologi, qui eam attigerunt, in hanc partem magis inclinant, ut videre licet in Valent., 3 tom. Summæ, disput. 6, quæst. 15, puncto 1.

10. *Ratione probatur.* — Ratione igitur pro-

batur primo, judicem extrahentem aliquem de ecclesia, injuriam illi facere contra justitiam commutativam, quia ibi non habet in eum jurisdictionem; ergo non exercet in eum jurisdictionis actum; ergo exercet tyrannidem et meram violentiam; ergo facit injuriam contra justitiam commutativam. Consequentia omnes sunt per se evidentes; antecedens autem probatur ex illo principio juris: *Extra territorium jus dicenti impune non paretur*, cap. 2 de Constit., in 6, leg. ult., ff. de Jurisdic. omnium judicum, ubi Glossa advertit illud esse verum, tam inter non subditos, quam inter subditos extra territorium. Et ex citato cap. habetur expresse; nam ibi agitur de obligatione subditi extra territorium existentis ad servandam legem sui prælati; et dicitur non obligari illa, quia jurisdictio extra territorium non extenditur; sed in casu de quo agimus, jurisdictio temporalis judicis non extenditur ad ecclesiam, quoad hunc actum comprehendendi delinquentem, in illa legitime receptum; est enim quoad hoc ecclesia locus exemptus; locus autem exemptus extra territorium esse censetur, et jurisdictio intra territorium limitata ad illum non extenditur, ut colligitur ex cap. *Cum episcopus*, de Officio ordinarii, in 6, et ex cap. *Luminoso*, 18, quæst. 2. Item ex cap. 1 de Privilegiis, in 6, ibi: *Dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa*; quia nimirum, quando contingit hæc esse aut fieri in loco exempto, non censentur esse in territorio, quia non sunt in loco jurisdictionis. Idem colligitur ex Clement. ult., de Privilegiis, quatenus in ea dicitur, prælatos non posse exercere actus jurisdictionis in locis exemptis, præter eos actus qui eis specialiter conceduntur. Cum ergo ecclesia sit locus exemptus a jurisdictione temporali quoad actum inferendi manus in eum, qui ad ecclesiam confugit, quando judex sæcularis per vim ibi exercet talem actum, non est jurisdictionis, sed tyrannidis.

11. *Confirmatur conclusio.* — Et confirmatur primo, nam judex sæcularis, qui manus infert in personam ecclesiasticam, non solum sacrilegus est, sed etiam injustus respectu talis personæ, quia non exercet vere jurisdictionem in illam, cum eam non habeat; ergo similiter in præsentibus. Nec refert quod ibi persona est exempta, hic autem non, sed locus: nam ex hac differentia solum sequitur, in priori casu personam ubique esse exemptam, quia immediate, et ratione personalis status

exempta est; in posteriori autem casu, licet non interveniat tanta exemptio, nam locus est, qui directe eximitur, tamen ratione illius redundat in personam, ut contentam in tali loco; et ideo, ut sic, exempta etiam est, atque ita cum proportione procedit ratio. Et consequenter cessat ratio contrarietatis; nam, licet hic favor principaliter et per se concedatur ecclesiae, quia vero conceditur illi, quatenus continet ac tuetur confugientes ad se, consequenter redundat in eos, quatenus ibi sunt. Item, eo ipso quod talis locus per illum favorem eximitur a jurisdictione saeculari, consequenter etiam persona, quae ibi est, eximitur ab eadem jurisdictione quoad talem actum ibi exercendum, licet alias subdita sit. Sicut eo ipso quod regnum Galliae, verbi gratia, est extra jurisdictionem Hispaniae, si Hispanus aliquis delinquens se transferat intra terminos regni Galliae, exemptus fit a jurisdictione iudicium Hispaniae, quoad actum exercendum in illo territorio, non quidem ratione sui, sed ratione loci, et hoc exemplum confirmat assertionem positam. Quae tandem confirmatur: nam ille, qui est in ecclesia, potest sine culpa resistere et se defendere, ne comprehendatur; ergo signum est eum, qui illum aggreditur, non facere actum jurisdictionis, sed injuriae, quia non potest dari bellum justum ex utraque parte.

12. *Actus ille extrahendi est nullus.*—Et ex hoc fundamento sequitur, actum illum capiendi seu extrahendi reum, et incarcerandi illum, iudice nullum esse. Dico *judice*, quia de facto ille revera extrahitur et incarceratur; tamen non propterea iudex acquirit jus et potestatem in ipsum, et hoc modo dicimus, actum esse iudice nullum; sicut qui accipit rem alienam, vel aliquid ultra sortem in mutuo, de facto accipit rem; tamen quia non acquirit dominium illius, dicimus actum esse ipso jure nullum; ita ergo est in praesenti. Quod aperte probatur ex fundamento posito, quia ille non est actus jurisdictionis, sed violentiae, et injustae rapinae (ut sic dicam); ergo per illum non potest acquiri nova potestas aut jus in talem personam. Item iudex non potest reum sic captum sub sua custodia detinere, sed tenetur illum statim restituere ecclesiae, ut ostensum est ex cap. *Si antiquitus*, 17, quaest. 4, cum aliis; unde quasi continue peccat, dum voluntarie illum retinet; ergo signum est actum fuisse nullum, et per illum nullum jus vel potestatem in reum acquisivisse.

13. Potest etiam hoc confirmari ex alio principio tradito in cap. *Decet*, de Immunit. eccles., in 6, quod omnis processus iudicium saecularium, in ecclesia factus, est irritus et inanis. Nam si caeteri actus istius jurisdictionis involuntariae in ecclesia facti irriti sunt, cur non magis actus comprehensionis, magisque ecclesiae injuriosus? Video responderi et instari posse, quia processus judicialis in die festo etiam est irritus, et tamen actus comprehendendi malefactorem in die festo validus est. Et ratio est, quia comprehensio, licet sit actus jurisdictionis, non est tamen actus judicialis, sed extrajudicialis: eadem autem ratio videtur habere locum in praesenti, quia in illo cap. *Decet* non irritantur, nisi actus judiciales. Dico tamen non esse parem rationem, quia comprehensio delinquentium non est prohibita in die festo, unde non est injusta; est autem prohibita in loco sacro, et locus ipse est exemptus ab usu talis jurisdictionis in ipso. Et ideo, licet ex vi formalium verborum non videatur convincere dict. cap. *Decet*, tamen ex subjecta materia valde probabiliter extenduntur illa verba ad omnes hos actus. Vel saltem a pari vel fortiori ratione, sumitur inde argumentum, quod cum ecclesia sit magis immunis a violenta incursione, quam ab strepitu iudicii, si actus judicialis strepitus irritantur, multo magis actus violentae extractionis. Unde, quamvis haec irritatio non esset expressa in jure, ex ipsa immunitate et exemptione talis loci necessario sequitur. Verumtamen etiam est in jure satis expressa, quatenus non minus prohibet retentionem personae sic comprehensae, quam capturam ejus.

14. *Omnes actus judiciales postea factos esse nullos.*—Et hinc sequitur secundo, omnes actus judiciales postea factos circa hujusmodi reum, esse ipso jure nullos, et non esse actus jurisdictionis, sed violentiae. Probatur, quia si fundamentum est nullum, necesse est omnia quae in illo fundantur, frustranea esse; sed omnes illi subsequentes actus fundantur in captura, et quasi possessione in reum ipsum; ergo cum haec nulla sit, caetera omnia etiam sunt irrita. Itaque si iudex postea reum sic captum interroget et examinet, non iudice interrogat, quia non habet jurisdictionem in eum, ut sic captum. Cujus signum evidens est, quia ille reus non tenetur respondere veritatem; quod omnes pro indubitato habent, quia illi reo datur actio contra talem iudicem, ut se eximat de manibus ejus; ergo donec audiatur, non potest cogi ad respondendum illi.

Item, quia in ecclesia interrogatus non teneatur respondere; ergo propter violentiam sibi illatam non amisit hoc jus, sed, quantum est in se, potest juste in omnibus ita se gerere, ac si esset intra ecclesiam; si autem reus non tenetur respondere, profecto iudex non iudice interrogat, quia non datur bellum justum ex utraque parte, cum hic non interveniat ignorantia, neque alia justa ratio coactionis. Unde, si ulterius iudex procedat vel ad torquendum, vel ad condemnandum, vel ad exequendam poenam, semper injurias multiplicat, et nullum actum verae jurisdictionis exercet, quia semper procedit per actus nullos, ut declaratum est.

15. *Iudex tenetur ad damnum reo secutum.*—*Obiectio.*—*Dirimitur.*—Tertio, hinc concluditur teneri hujusmodi iudicem ad restituendum reo omnia nocumenta et damna illi secuta ex hujusmodi actionibus. Probatur, quia ex actione injuriosa contra commutativam justitiam oritur obligatio restituendi omnia nocumenta, quae restitui possunt, ut est per se notum. Dices: nullus iudex talem restitutionem facit; difficile autem creditu est, hanc tam communem praxim continere tam gravem errorem. Respondetur imprimis nos hic non tractare quid fiat, sed quid fieri debeat; nulla enim consuetudo prevalere potest contra hoc jus, quod naturale est, supposita ecclesiae immunitate, cui etiam iudices per sua facta violenta derogare non possunt; ille igitur abusus, si revera est, ex inconsideratione rationis hujus obligationis procedit. Adde ulterius, si iudex a culpa excusetur per ignorantiam invincibilem vel facti, vel juris, ex aliqua opinione vel auctoritate probabili, ex qua creditur talem esse casum, ut in eo non gaudeat reus ecclesiastica immunitate, tunc consequenter excusari a restitutione damnorum, quia haec restitutio (ut supponimus) non nascitur ex re accepta, sed ex injusta damnificatione; et ideo interveniente excusatione quoad injustitiam, cessat obligatio restituendi. Et hinc forte nascitur ut pauci restituant, quia pauci sibi persuadent se injuste agere, sed credunt se probabili ratione duci. Cavere tamen debent ne in hoc sint praecipites, quia saepe ducuntur nimio affectu, et sine sufficienti ratione aut motivo sibi persuadent non injuste agere, quod coram Deo non reddit securos, quia est ignorantia vel affectata vel nimium crassa. Oportet etiam considerare, aliud esse loqui de ipsa injuria, quae per actionem violentam extrahendi ab ecclesia fit, vel contra

corpus ipsum, quod multum interdum pati solet in hujusmodi actibus, vel contra honorem, aut famam, quibus etiam non parum derogatur; aliud vero esse loqui de nocumentis quae fiunt in bonis fortunae, ut expensis, rebus aut pecunia sublatis, vestibus dilaceratis, et similia. Hic ergo principaliter loquimur de restitutione horum honorum, quae in pecunia solvi possunt. De restitutione autem honoris, famae aut damni corporalis, generales regulae observandae sunt, et hic applicandae.

16. *Solvuntur rationes oppositae partis.*—Ad rationem dubitandi in principio positam jam responsum est; illationes vero quae ex illa fiebant, exposito principio corrumpunt, quia ostensum est quomodo iudex in illis actionibus nullam veram jurisdictionem exerceat. Ad jura vero ibi citata respondetur, jura canonica solum agere de hoc peccato, quatenus ipsis contrarium est, et ideo semper de illo tanquam de sacrilegio loqui: non excludunt autem aliam malitiam, si ad priorem consequitur. Ad D. Thomam, quidam respondent solum loqui de actu extrahendi ab ecclesia, et de illo fatentur esse actum sacrilegii, et non injustitiae; si tamen postea iudex ulterius procedat contra talem reum, dicunt jam peccare peccato injustitiae. Sed imprimis a nobis ostensum est, etiam ipsam extractionem esse injustam; deinde non consequenter loquuntur, quia non est magis injusta retentio quam extractio; si ergo reus non injuste extrahitur, profecto nec retinetur; ergo contra sic retentum non injuste proceditur, etiamsi semper contra religionem agatur. Alii dicunt, si iudex extrahat reum sine alio damno vel expensis, saltem tunc non peccare contra justitiam, et hoc satis esse ad salvandum dictum D. Thomae. Sed illud falsum est, nam illam violentiam, sine vera jurisdictione facta, injuriosa est, sicut fieret a privato homine, etiamsi non inferret aliud peculiare damnum. Aliter responderi potest, D. Thomam solum gratia exempli illud posuisse; exemplorum autem non semper requiri veritatem, sed posse intelligi quasi in sensu hypothetico, scilicet, illum actum esse sacrilegum, etiamsi non haberet adjunctam injustitiam. Et fortasse D. Thomas consideravit primam malitiam illius actionis esse sacrilegium, quod verum est, et sufficiens ad intensionem D. Thomae; injustitia vero consequitur ibi per quamdam redundantiam, ut declaratum est, quod forte divus Thomas non negasset.

17. *Quid, si reus a privato homine per frau-*

dem extractus, comprehendatur a iudice.—Sed quid, si huiusmodi reus a privato homine per vim vel deceptionem extra ecclesiam trahe- retur, et ibi a iudice inveniretur; numquid peccaret iudex illum capiendo? Respondent aliqui etiam tunc peccare contra religionem et justitiam, quia etiam tunc est obligatio restituendi illum ecclesie, et quia non potest ratic differentie reddi. Alii simpliciter negant iudicem peccare, quia non agit contra immu- nitatem, quod in rigore est verum, si non fuit particeps prioris violentie. Distinguen- dum ergo est: nam si iudex misit alterum, qui tanquam privatus amicus falsus illum de-

ciperet, vel inimicus vim inferret, tunc sine dubio non potest capere illum, quia actio prin- cipaliter est iudicis, et ideo ipse tenetur reum ecclesie restituere. Si vero ipse nihil cogitan- do de priori injuria reum invenit extra eccle- siam, potest sine dubio illum capere, et con- tra illum procedere, quia extra locum sacrum illum invenit, et ibi incipit exercere jurisdic- tionem suam, et ideo non violat immunita- tem, neque ipse tenetur hominem restituere ecclesie. Alter vero, qui illum extraxit, tene- bitur restituere; quod si jam non potest, est per accidens, et satisfaciet restituendo expen- sas et damna, prout potuerit.

Inter disputandum de præceptis affirmativis religionis, obiter diximus de nonnullis prohibitionibus, quæ in eisdem præceptis affirmativis virtute continentur, vel tantam cum eis connexionem habent, ut unum sine altero explicari non potuerit; præter illa vero sunt alia præcepta, quæ directe et per se tantum sunt negativa, prohibentque omnem deformitatem contrariam divino cultui, sive per excessum, sive per defectum, de quibus in hoc tractatu dicendum est. Hoc autem optime fiet explicando vitia di- vino cultui contraria; illa enim sunt quæ per propria præcepta negativa prohibentur. De his autem vitiis disputavit D. Thomas 2. 2, a quæst. 92 usque ad 100, quia prius de virtute ipsa, et de omnibus actibus ejus tractavit. Nos autem in primo tractatu solum de virtute secundum se, et de divino cultu diximus; et quosdam actus, qui, præter cultum, peculiares quasdam rationes habent, scilicet, orationem, juramentum et votum, ad proprios tractatus reservavimus; et ideo hic non dicemus de vitiis, quæ his actibus proprie opponuntur, ut sunt perjurium, infidelitas in promissis divinis, et defectus qui committi possunt in oratione ad Deum; quamvis quæ de aliis vitiis dicemus, non poterunt non pertinere aliquo modo ad illos actus, quatenus illi parti- cipant rationem cultus.

FINIS TRACTATUS SECUNDI.

Præterea circa hæc vitia generaliter adverto, posse in eis tria distingui: primo, materialem et realem actionem, quæ in omni peccato commissionis intervenire solet, et solet dici materiale peccati, seu vitii; secundo, deformitatem, quam talis actio solet habere frequenter in alio genere, seu contra aliam virtutem a religione distinc- tam, soletque esse fundamentum vel occasio malitie contra religionem; tertio, spec- tare possumus malitiam ipsam formaliter religioni contrariam. De his ergo vitiis, ut formaliter constituuntur per hanc ultimam malitiam, hic consideramus; tamen ad ipsam malitiam explicandam, et ut ipsa vitia comprehendantur, sæpe necessarium erit ipsas materiales actiones prius exponere, et si quam aliam involvunt aut præ- habent malitiam, aperire, quantum necesse fuerit ad declarandum, quomodo in eis malitia contra religionem fundetur. Dividemus autem hunc tractatum in tres libros, unum de irreligiositate, alterum de superstitione, et tertium de sacrilegio, cujus par- titionis ratio ex primo capite libri sequentis constabit.

TRACTATUS TERTIUS

DE VITIIS

RELIGIONI CONTRARIIS

ET NEGATIVIS PRÆCEPTIS, QUIBUS ILLA PROHIBENTUR.

Inter disputandum de præceptis affirmativis religionis, obiter diximus de nonnullis prohibitionibus, quæ in eisdem præceptis affirmativis virtute continentur, vel tantam cum eis connexionem habent, ut unum sine altero explicari non potuerit; præter illa vero sunt alia præcepta, quæ directe et per se tantum sunt negativa, prohibentque omnem deformitatem contrariam divino cultui, sive per excessum, sive per defectum, de quibus in hoc tractatu dicendum est. Hoc autem optime fiet explicando vitia di- vino cultui contraria; illa enim sunt quæ per propria præcepta negativa prohibentur. De his autem vitiis disputavit D. Thomas 2. 2, a quæst. 92 usque ad 100, quia prius de virtute ipsa, et de omnibus actibus ejus tractavit. Nos autem in primo tractatu solum de virtute secundum se, et de divino cultu diximus; et quosdam actus, qui, præter cultum, peculiares quasdam rationes habent, scilicet, orationem, juramentum et votum, ad proprios tractatus reservavimus; et ideo hic non dicemus de vitiis, quæ his actibus proprie opponuntur, ut sunt perjurium, infidelitas in promissis divinis, et defectus qui committi possunt in oratione ad Deum; quamvis quæ de aliis vitiis dicemus, non poterunt non pertinere aliquo modo ad illos actus, quatenus illi parti- cipant rationem cultus.

Præterea circa hæc vitia generaliter adverto, posse in eis tria distingui: primo, materialem et realem actionem, quæ in omni peccato commissionis intervenire solet, et solet dici materiale peccati, seu vitii; secundo, deformitatem, quam talis actio solet habere frequenter in alio genere, seu contra aliam virtutem a religione distinc- tam, soletque esse fundamentum vel occasio malitie contra religionem; tertio, spec- tare possumus malitiam ipsam formaliter religioni contrariam. De his ergo vitiis, ut formaliter constituuntur per hanc ultimam malitiam, hic consideramus; tamen ad ipsam malitiam explicandam, et ut ipsa vitia comprehendantur, sæpe necessarium erit ipsas materiales actiones prius exponere, et si quam aliam involvunt aut præ- habent malitiam, aperire, quantum necesse fuerit ad declarandum, quomodo in eis malitia contra religionem fundetur. Dividemus autem hunc tractatum in tres libros, unum de irreligiositate, alterum de superstitione, et tertium de sacrilegio, cujus par- titionis ratio ex primo capite libri sequentis constabit.

